

Rzeszów, 7. marca 2023 r.

dr hab. Radosław Grabowski, prof. UR
Instytut Nauk Prawnych
Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja

**rozprawy doktorskiej Pani mgr Anny Ireny Kuchciak
„Osoba w podeszłym wieku jako podmiot szczególnej opieki zdrowotnej”**

Wrocław 2023, ss. 296

**przygotowanej pod kierunkiem promotora
dra hab. Ryszarda Balickiego, prof. UWr
na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii
w Uniwersytecie Wrocławskim**

Starzenie się i starość są nieodłącznym elementem życia ludzkiego, stąd też a tematyka starzenia się oraz starości stale towarzyszy licznym aspektom aktywności ludzkiej. We współczesnym świecie, a zwłaszcza w jego zamożnych regionach, np. w Europie, problemy związane z szybko wzrastającym odsetkiem ludzi w podeszłym stały się poważnym wyzwaniem dla społeczeństwa oraz państwa. Stąd stała obecność tej tematyki w dyskursie publicznym oraz wzrastające zainteresowanie nią w badaniach naukowych. Wspomniany problem generuje liczne wyzwania dla organów i instytucji państwowych, ochrony zdrowia, rynku pracy, gospodarki, a w rezultacie wpływa na debatę publiczną oraz priorytety polityki. Przemiany społeczne ostatnich lat pociągają za sobą zmiany demograficzne także w Polsce. Ich analiza prowadzi do niepojącego wniosku, że polskie społeczeństwo, a dane statystyczne dowodzą, że dynamika tego procesu narasta. Taki stan rzeczy pociąga za sobą konieczność zwiększenia aktywności państwa nie tylko w zakresie dostosowania prawa, ale również zwiększenia efektywności systemów opieki społecznej i zdrowotnej.

Rozprawa Pani mgr Anny Ireny Kuchciak stanowi oryginalne ujęcie problemu badawczego, jaki został sformułowany we Wstępie. Doktorantka stara się ustalić normatywny kształt oraz treść wynikającego z art. 68 ust. 3 Konstytucji RP obowiązku zapewnienia przez władze publiczne szczególnej opieki zdrowotnej osobom

w podeszłym wieku. Tematyka ta jest rzadko obecna w polskim dyskursie naukowym, zwykle stanowi wątek poboczny, uzupełniający inne, szersze zagadnienie, jakim jest obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej wynikający z przepisów art. 68 ust. 3 Konstytucyjni RP. Dlatego też należy z uznaniem odnieść się do wyboru tematu pracy. Dotychczas nie powstało jeszcze kompleksowe opracowanie monograficzne, które dotyczyłoby tego zagadnienia, dlatego recenzowana dysertacja wypełnia lukę w tym zakresie i stanowi istotny wkład w naukę.

Podsumowując wybór tematu stwierdzam, że problematyka przedstawionej mi do recenzji rozprawy doktorskiej została dobrana właściwie i odnosi się do istotnego problemu badawczego. Recenzowana dysertacja, dzięki wnikliwej analizie tematyki, stanowi cenne opracowanie nie tylko dla osób zajmujących się zagadnieniami związanymi z tematyką zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej wynikający z przepisów art. 68 ust. 3 Konstytucyjni RP.

Doktorantka sformułowała na potrzeby rozprawy główny cel badawczy, którym jest ustalenie normatywnego kształtu oraz treści wynikającego z art. 68 ust. 3 Konstytucji RP obowiązku zapewnienia przez władze publiczne szczególnej opieki zdrowotnej osobom w podeszłym wieku (str. 13). Ponadto przedstawiono cel szczegółowy jakim jest identyfikacja kategorii osobowej beneficjenta szczególnej opieki zdrowotnej, w tym określenie kryterium wyznaczającego ten podmiot. Pani mgr Anna Irena Kuchciak z sukcesem analizuje pojęcie „osoba w podeszłym wieku” wraz z pojęciem „osoba starsza”, które posiada definicję legalną („osoba, która ukończyła 60. rok życia”) oraz „senior”.

Doktorantka sformułowała problem badawczy, którym jest udzielenie odpowiedzi na sformułowane pytania: 1) czy ustawa zasadnicza wyznacza normatywny standard opieki zdrowotnej w zakresie przywołanej regulacji; 2) czy można – w konstytucyjnym kontekście – stwierdzić imperatyw zapewnienia osobom w podeszłym wieku szczególnej opieki zdrowotnej oraz 3) do jakich granic można rozwijać szczególną opiekę zdrowotną, by pogodzić z jednej strony potrzeby osób w podeszłym wieku, z drugiej zaś zdolność ich zaspokojenia. (str. 13)

Pani mgr Anna Irena Kuchciak przygotowując rozprawę doktorską wykorzystowała metody badawcze z zakresu nauk prawnych odpowiadające wybranej tematyce, tj.: metodę prawno-dogmatyczną, metodę deskryptywną oraz metodę prawno-

porównawczą. Doktorantka ponadto sięgnęła do metod z pozostałych nauk społecznych, tj. metodę historyczną, metodę statystyczną, a także metodę socjologiczną.

Uważam, że Doktorantka dobrała właściwe metody badawcze do analizowanej tematyki i dzięki temu osiągnęła zamierzone efekty naukowe. Analiza obejmuje wszystkie płaszczyzny istotne dla tematyki rozprawy, a badania zostały przeprowadzone starannie, z widocznym zaangażowaniem.

Praca zawiera bardzo liczne odwołania do literatury przedmiotu. Baza bibliograficzna przywołana w rozprawie jest dość obszerna. Składa się na nią ponad 370 publikacji naukowych, ponad 200 źródeł prawa, w tym prawa krajowego, unijnego, międzynarodowego, konstytucji państw obcych oraz umów i innych dokumentów, prawie 40 orzeczeń i prawie 50 materiałów legislacyjnych. Kwerenda w tym zakresie została przeprowadzona starannie i ze znajomością tematyki.

Konstrukcja rozprawy oraz poruszane w niej zagadnienia odpowiadają tytułowi. Recenzowana praca liczy 296 stron. Składa się ze Wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych, Uwag końcowych oraz Spisu treści i Bibliografii oraz Wykazu skrótów. Doktorantka zdecydowała się na to, aby każdy rozdział merytoryczny dysertacji kończyć syntetycznym podsumowaniem (wnioskami), dzięki czemu tekst zyskał na przejrzystości i pozwolił na lepsze zrozumienie prowadzonego przez Autorkę wywodu.

We Wstępie Pani mgr Anna Irena Kuchciak zaprezentowała przyczyny wyboru problematyki związanej z zapewnieniem szczególnej opieki zdrowotnej wynikającej z przepisów art. 68 ust. 3 Konstytucyjni RP, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów związanych z opieką zdrowotną osób w podeszłym wieku, a także przedstawia siatkę pojęciową, stan badań oraz dokonuje przeglądu piśmiennictwa w analizowanym temacie. Następnie omawia strukturę dysertacji i wskazuje problem badawczy i cele naukowe rozprawy, założenia metodologiczne oraz metody badawcze rozprawy doktorskiej.

W rozdziale pierwszym rozprawy pt.: „Osoba w podeszłym wieku – kontekst interdyscyplinarny” Doktorantka omawia zagadnienia starości i starzenia się w wymiarze jednostkowym oraz zbiorowym. Charakteryzuje dane statystyczne odnoszące się do procesu demograficznego, który to proces wpływa na działania podejmowane przez władze publiczne w analizowanym temacie. Przedstawia również

charakterystykę stanu zdrowia osób w podeszłym wieku. Podejmuje kwestie związane z pojęciem osoby w podeszłym wieku stosując w tym celu, między innymi, wykładnię językową i systemową, które pozwoliły zdekodować treść pojęć stosowanych w opracowaniach poruszających problematykę senioralną. W rozdziale Pani mgr Anna Irena Kuchciak argumentuje za odrzuceniem propozycji definicji uniemożliwiających ich praktyczną aplikację, a tym samym nieprzydatnych w procesie stosowania prawa.

W rozdziale drugim pt.: „Ewolucja statusu osoby starszej – ku konstytucjonalizacji” Doktorantka omówiła ewolucję statusu prawnego osób starszych sięgając aż do czasów antycznych, a nawet biblijnych, dzięki temu ukazując również kontekst kulturowo – religijny. Przedstawia miejsce osób starszych w społeczeństwie oraz to jak zmieniał się wpływ i pozycja tych osób w społeczeństwie. Argumentuje, że choć status osób starszych nie jest ostatecznie ukształtowany, to udało się upowszechnić świadomość o specyfice i złożoności potrzeb osób doświadczających starości oraz stopniowo sankcjonować ten stan poprzez przyznawanie odpowiednich gwarancji prawnych osobom w podeszłym wieku. Ponadto zauważa ciągły rozwój prawodawstwa w zakresie ochrony i zabezpieczenia właściwego funkcjonowania w społeczeństwie osób starszych. A dowodem na progres w tym zakresie jest konstytucjonalizacja statusu osób starszych.

Główną treścią rozdziału trzeciego nt. „Ochrona zdrowia osób starszych w prawie międzynarodowym, unijnym oraz w perspektywie porównawczej” jest analiza dorobku ONZ, Rady Europy, UE oraz uregulowań pozaeuropejskich systemów ochrony praw człowieka w kontekście statusu prawnego osoby starszej, ze szczególnym uwzględnieniem jej sytuacji zdrowotnej. Celem tej analizy jest sprecyzowanie standardów, których wdrażania podejmuje się krajowy prawodawca. Następnie Doktorantka przedstawia rozwiązania legislacyjne dotyczące osób starszych przyjęte w porządkach krajowych wybranych państw. Analiza ta dotyczy przede wszystkim regulacji konstytucyjnych i zdaniem Autorki może służyć jako materiał dla rodzimego ustawodawcy w zakresie poprawy oraz ochrony statusu prawnego osób starszych.

Następny, czwarty rozdział pt.: „Aksjologiczne uwarunkowania statusu prawnego osoby w podeszłym wieku” oprócz tytułowych aksjologicznych uwarunkowań obowiązku zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej, zawiera refleksje

Doktorantki na temat uniwersalnych wartości, na których opiera się Konstytucja RP, dając podstawę krajowemu porządkowi prawnemu, w tym uregulowaniom kształtującym sytuację seniorów. Ponadto analiza pozwoliła na określenie roli wartości w kreowaniu postaw wobec osób starszych. Zdaniem Pani mgr Anny Ireny Kuchciak rozważania poczynione w rozdziale czwartym służą odpowiedzi na pytanie, czy zapewnienie osobom w podeszłym wieku szczególnej opieki zdrowotnej jest konstytucyjnym imperatywem.

Głównym celem rozdziału piątego pt.: „Zapewnienie szczególnej opieki zdrowotnej jako konstytucyjny obowiązek władz publicznych” jest charakterystyka przepisu art. 68 ust. 3 Konstytucji RP. Doktorantka przedstawiła zakres podmiotowy regulacji – wykonawcę obowiązku, a przede wszystkim beneficjentów szczególnej opieki. Konstytucja nie definiuje pojęcia „opieka zdrowotna”, dlatego też Autorka dokonała udanej próby wskazania determinantów pojęcia, dzięki czemu możliwa była dalsza analiza jego szczególnego charakteru. Następnie dokonano kwalifikacji normatywnej obowiązku zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej.

Ostatni merytoryczny rozdział szósty pt.: „Zdrowotna polityka senioralna jako przejaw realizacji obowiązku zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej wobec osób w podeszłym wieku” rozpoczyna rzetelną conceptualizacją pojęcia zdrowotnej polityki senioralnej, w ramach której realizowany jest przez organy władzy publicznej nałożony na nie obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej. W dalszej części rozdziału Doktorantka charakteryzuje obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej osób starszych ze szczególnym uwzględnieniem aktów prawnych i programów wspierających. Ponadto omówiła sytuację kluczowej dla osób w podeszłym wieku dziedziny medycyny, czyli geriatrici, a także opieki długoterminowej. Efekty tych rozważań pozwoliły dokonać oceny, tego w jakim stopniu władze zapewniają, zarówno w warstwie legislacyjnej jak i organizacyjnej, realizację obowiązku wysłownego w art. 68 ust 3 Konstytucji RP w odniesieniu do osób starszych.

Podsumowujące rozprawę uwagi końcowe odnoszą się do konstytucyjno-prawnych ram postulowanej zdrowotnej polityki senioralnej, które zostały nakreślone w następstwie podsumowania w tej części pracy rozważań przeprowadzonych w całej dysertacji i przedstawienia wniosków. Sformułowane propozycje docelowych rozwiązań optymalizacyjnych nakreślają oczekiwany stan w analizowanym obszarze. Refleksja nad praktycznymi aspektami tego rozwiązania i ulokowaniem go w

konkretnej rzeczywistości jest przejściem do wyartykułowania wniosków oraz postulatów zmian w obowiązującym prawie.

Ostatnia część pracy „Wnioski końcowe” stanowi syntetyczne, ale rzetelne podsumowanie całości rozważań prowadzonych w dysertacji. Autorka udziela w nim odpowiedzi na postawione we Wstępie pytania, formułuje wnioski odnoszące się do całości przeprowadzonych badań, a także prezentuje przemyślenia dotyczące przyszłości sygnalizowanej w tytule problematyki. Reasumując, konstrukcję pracy oraz warstwę metodologiczną i merytoryczną dysertacji doktorskiej należy uznać za prawidłowe, odpowiadające kluczowym problemom związanym z omawianą problematyką.

Analizując stronę formalną dysertacji należy stwierdzić, iż Autorka opanowała w sposób bardzo dobry technikę tworzenia publikacji naukowej. Poprawnie analizuje badane zagadnienia oraz wyciąga wnioski. Odniesienia do cytowanych publikacji zostały sporządzone zgodnie z regułami ich tworzenia. Język rozprawy należy określić jako poprawny, choć miejscami wydaje się być niepotrzebnie zawiły.

Rozprawę doktorską cechuje zaangażowanie i pasja naukowa Doktorantki, co stanowi dobry prognostyk dla dalszej pracy naukowej. Nie boi się formułować własnych wniosków i właściwie je uzasadnia.

***

Podsumowując, stwierdzam, iż rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr Anna Irena Kuchciak „Osoba w podeszłym wieku jako podmiot szczególnej opieki zdrowotnej” spełnia wymagania przewidziane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003, Nr 65, poz. 595 ze zm.) w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669 ze zm.) i wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

